

Wim Moll
Postbus 11.634
1001 GP Amsterdam.

Analfabetisme

Voor iedereen die ouderen helpt met het leren lezen en schrijven is het volgende contactadres van belang:

Landelijk Steunpunt Alfabetisering
Bosweg 49a
Apeldoorn
Tel. 055 - 257441.

ingezonden

In Moer 1979: 1 staat een stukje van Wim van Calcar ('Hoe het in ieder geval niet moet') met kritiek op het Spraakkunstkatern bij onze methode Taalplan, Nederlands voor volwassenen. Nu is het natuurlijk nooit leuk voor auteurs en uitgevers als hun boek ongunstig wordt beoordeeld. Onze teleurstelling is echter in dit geval wel heel nadrukkelijk ingegeven door onjuiste suggesties en een verkeerde en onvolledige voorstelling van zaken in de betreffende kritiek.

Wat is er aan de hand? Van Calcar oefent kritiek op 3 bladzijden uit één van de werkschriften bij een methode van ons, en vervolgens geeft hij een algemene draai aan die kritiek zodat tegelijk even deze gehele methode voor volwassenen alsmede het beleid van Wolters-Noordhoff wordt gekraakt. Van Calcar ziet kans om in zijn kritiek op enkele grammaticale definities de schaamte van de auteurs, de hebzucht van Wolters-Noordhoff en het verdienen aan het volwassenenonderwijs te betrekken. Wij moeten echt bezwaar maken tegen deze onbehoorlijke generalisatie, en wijzen u daarbij op het volgende. Sinds 1976 is de redactie Nederlands van Wolters-Noord-

Op herhalingsoefening, congresgangers!

Door de meeste stromen is 17/11 afgesproken als datum om weer bij elkaar te komen. Misschien betreft het wel de laatste samenkomsten naar aanleiding van het laatste VON-congres. Alle deelnemers kunnen contact opnemen met hun stroomleiders. En de stroomleiders zullen waarschijnlijk een samenkomst plannen op:
de PA St. Jozef
Kroostweg 149
Zeist.

hoff in gesprek met een flinke groep docenten (op dit moment 25) uit het dag- en avondonderwijs voor volwassenen. Anderhalf jaar geleden kwam uit dit overleg een kleine werkgroep voort, die samen met onze redactie materiaal heeft ontwikkeld voor het eerste leerjaar van de mavo voor volwassenen. Het merendeel van het materiaal (nl. het gehele leerlingenboek) is gratis uitgebracht in getypte experimentele edities. Ca 1600 cursisten hebben er sinds augustus '78 mee gewerkt en werken er nog mee.

Ervaringen van docenten en leerlingen worden zoveel mogelijk verwerkt in de nog te verschijnen handelseditie. Om verschillende redenen (beperkt aantal lesuren, differentiatiemogelijkheden, voorkeur voor zelfstudie) ontwikkelen we naast het leerlingenboek enkele katerns in de vorm van werkschriften. Tegenover de thematische invalshoeken in het leerlingenboek, hebben de katerns een cursorisch karakter. De eerste twee katerns (op massaal aandringen van docenten en cursisten: spelling en spraakkunst ...) zijn buiten het experiment gehouden en om die reden intussen verschenen. In alle informatie die wij over Taalplan verstrekken, benadrukken we steeds dat spelling- en spraakkunstkatern slechts toegevoegde werkschriften zijn bij een methode waarvan deel 1 in juni 1979 verschijnt.

*Met hoogachting,
WOLTERS-NOORDHOFF B.V.
Redactie Nederlands
Heim Meijerink*

Over betrouwbaarheid, selectieve toetsing en centralisering; een reactie op Lammers en Lentz: Het beoordelen van (mondelinge) taalvaardigheid

In Moer 1979: 2 reageerden Lammers en Lentz op een rapport van mijn naam, 'Evaluatietechnieken voor het moedertaalonderwijs', dat ik aan een klein aantal critici, met verzoek om commentaar, had toegezonden.

Het betrof een materiaalverzameling, die omgewerkt kon worden tot een handboek voor specialisten (vakdidactici, onderwijsresearchers, etc.). Lammers en Lentz bekritisieren het rapport alsof het een eindprodukt is, dat gericht is op leerkrachten. Zij veroordelen bepaalde

aspecten van het rapport en komen tot de conclusie dat er nog veel in moet worden veranderd, wil het als handboek voor leerkrachten kunnen functioneren. Ik zou me — uiteraard! — met deze conclusie kunnen verenigen, als niet in hetzelfde artikel een naar mijn mening gevaarlijke suggestie werd gedaan aangaande de betekenis van 'meetbetrouwbaarheid' bij de evaluatie van moedertaalvaardigheden.

Wat is namelijk het geval? Lammers en Lentz constateren dat in mijn rapport (dat zich als een inventarisatie aankondigt) een visie aangaande het moedertaalonderwijs ontbreekt en construeren vervolgens een 'visie', waarvoor ik zou moeten tekenen. Uiteraard blijkt dan dat deze mij in de schoenen geschoven visie niet deugt.

Wat kenmerkt die verderfelijke visie? Wel, daarin is meetbetrouwbaarheid 'hoog genoteerd'. Die is van groot belang bij centrale toetsing met het oog op selectie. Verder is betrouwbare meting van belang in verband met effectmeting, zodat onderscheid gemaakt kan worden tussen goed en slecht onderwijs. De belangstelling voor de meetbetrouwbaarheid leidt tot veronachtzaming van de validiteit. M.a.w.: door je te concentreren op de betrouwbaarheid lever je tenslotte instrumenten of beoordelingswijzen die geen recht doen aan het onderwijs.

Maar bovenstaande caricatuur is geen juiste afspiegeling van mijn visie. De relatie die Lammers en Lentz leggen tussen betrouwbare toetsing en centrale, selectieve toetsing is niet vanzelfsprekend. Selecteren — ook centraal — gaat uitstekend zonder betrouwbare instrumenten. Er zijn bijvoorbeeld selectieve onderwijssystemen die weinig oog hebben voor de betrouwbaarheid van de examens. Wie wil lezen hoe de selectie zelfs gediend is met onbetrouwbare instrumenten leze De Groots 'Vijven en Zessen' (1966) er nog maar eens op na. De relatie tussen betrouwbaarheid meting en de neiging tot beklemtoning van onderwijseffecten of -produkten is evenmin vanzelfsprekend. Want dezelfde door mij geciteerde literatuur (die Lammers en Lentz betichten van 'produktgerichtheid') schenkt veel aandacht aan de evaluatie van de processen.

Het begrip 'meetbetrouwbaarheid' wordt echter door bovenstaande associaties (betrouwbaarheid — selectieve centrale toetsing; betrouwbaarheid — produktgerichte onderwijsvisie) geen recht gedaan. Lammers en Lentz neigen tot veronachtzaming van de meetbetrouwbaarheid. Ze 'tonen aan' dat het in het onderwijs nodig is concessies te doen aan de betrouwbaarheid en stellen dat de leerkracht zich pas in de tweede plaats hoeft te bekommeren om de betrouwbaarheid van zijn oordeel.

Ze suggereren dat het een kwestie is van kiezen: vóór betrouwbaarheid, tégen relevantie en natuurlijkheid, dus tégen validiteit in mijn geval. Helaas is de zaak minder eenvoudig. Want wat is het geval? Betrouwbaarheid is niet het troetelkind van op onderwijs-opbrengst of op centralistische selectie gerichte fanatici. Betrouwbaarheid is een noodzakelijke voorwaarde voor elke valide meting. Echter: niet een voldoende voorwaarde voor validiteit. Om tot een valide — op proces of op een produkt gerichte — meting te komen — met het oog op diagnose of selectie — is een eerste vereiste dat er minstens betrouwbaar wordt gemeten. Maar bovendien moet meting recht doen aan het proces of het produkt in kwestie. Nu is de tragiek van welhaast elke taalvaardigheidsmeting dat de eisen van optimale validiteit niet samen gaan met de eisen die tot optimale betrouwbaar-

heid leiden. Want, simpel gezegd, de validiteitseis leidt tot een optimalisering van de 'vrijheid' van leerlingen en leerkracht, terwijl de betrouwbaarheidseis leidt tot beperking van die vrijheid. Dit dilemma is hét probleem, waarvoor ieder die wil meten of toetsen, komt te staan. In het besproken rapport wordt ruimschoots aandacht geschonken aan dit probleem; ik heb getracht de lezer inzicht te verschaffen in de bronnen van onbetrouwbaarheid; ik heb getracht tevens de relatie met de validiteitseis te schetsen. Het is eenvoudigweg zo, dat wie valide wil meten — en wie wil dat niet? — betrouwbaar móet meten. Betrouwbaarheid is dus geen 'hoog genoteerd' dóel, doch helaas een noodzakelijke vóórwaarde. Niemand doet er goed aan de meetbetrouwbaarheid in een bepaalde verdachte hoek te duwen. Voor elke evaluatie — in de klas, op het examen, voor diagnose, voor selectie — geldt de betrouwbaarheidseis. Naar mijn mening is het een goede methode de lezer alle problemen duidelijk te maken. Hij kan dan uit het 'assortiment' aan evaluatietechnieken zélf zijn keuze maken, op grond van zijn doel en situatie.

Dat ik de lezer niet met mijn onderwijsvisie lastig val, wordt onder meer uit bovenstaande opvatting verklaard. Maar in de definitieve versie van het rapport zal ik aan deze door Lammers en Lentz gesignaleerde ommissie zeker aandacht schenken.

In het artikel komen nog enkele onjuistheden voor, die echter naar mijn mening niet zo belangrijk zijn als bovengenoemde aanval op een geconstrueerde 'visie' die een gevaarlijke miskennis van één van de elementaire evaluatieprincipes inhoudt. Helaas kunnen de lezers van Moer het rapport niet of nauwelijks in handen krijgen, wat niet zo verwonderlijk is voor een voorlopige versie. Wie Lammers' en Lentz' mededelingen omtrent het rapport wil verifiëren kan zich tot mij wenden, of tot de bibliotheek van het RITP, Prinsengracht 303, Amsterdam, tel. 020 — 233201.

30 maart 1979

H. Wesdorp

Mededeling

De methode 'je weet niet wat je weet' is door Bonset onderzocht op 'normale functionaliteit'. Op die analyse heb ik een uitvoerige reactie ingestuurd, waarin ik wijs op tekortkomingen van die analyse, en waarin ik de conclusies aanvecht.

Mijn voornaamste bezwaren zijn dat Bonset op geen enkele wijze het oordeel van leerlingen die met de methode gewerkt hebben in zijn onderzoek betreft en dat hij evenmin onderzoekt in hoeverre een docent met extra opdrachten kan aansluiten bij de stof teneinde de leerlingen meer te motiveren. Bonset heeft naar mijn mening JWN dan ook niet onderzocht op normale functionaliteit. Met de door hem gevolgde procedure: het tellen van de termen die voorkomen in de vragen van het laatste hoofdstuk van deel II, en zijn onhandige pogingen die termen te omschrijven, laat hij slechts zien dat JWN voldoet aan een van de uitgangspunten: termen zijn in principe onbelangrijk en worden alleen geïntroduceerd als het praten over een behandeld taalverschijnsel gemakkelijker met een term gaat dan met een omslachtige omschrijving. ▶

► Ik toon verder aan dat Bonset een van onze doelstellingen onjuist interpreteert. 'Reflectie op de vorm' zou volgens hem er niet toe behoren. Hij concludeert dat de stof van de hoofdstukken IV, V en VI van deel I daarom niet binnen zijn onderzoek valt. Merkwaardig is dan dat de vragen die hij als illustratie voor herformulering aan-draagt, nu juist allemaal betrekking hebben op stof uit die hoofdstukken.

Door gebrek aan ruimte kan Moer mijn reactie niet opnemen. Belangstellenden kunnen de volledige tekst bij mij aanvragen.

M.K. van Dort-Slijper
Instituut voor Neerlandistiek
Herengracht 330-336
Amsterdam

Adressen van de auteurs in dit nummer

Gerard Hubers, Instituut voor Algemene Taalwetenschap, Spuistraat 210, Amsterdam
Eja Kliphuis, Anne Frankstichting, Prinsengracht 263, Amsterdam, tel. 020 — 242837
Dorian de Haan, Jodenbreestraat 68 III, Amsterdam, tel. 020 — 265182
Wilco Kalbfleisch, Keizersgracht 35, 1015 CD Amsterdam, tel. 020 — 239930
Frans Dumaine, Blauwe Hof 70-16, Wijchen, tel. 08894 — 7681
Theo Calis, Waverstraat 77 I, Amsterdam
Martin Adrichem, Planciusstraat 1E I, Amsterdam, tel. 020 — 259949
Johan Eimers, Groenestraat 49, Nijmegen, tel. 080 — 556211
Ate van Balen, Prinses Irenestraat 32, Overasselt, tel. 08892 — 1602
Emile Nielen, De Beaufortweg 6, Doorn, tel. 03430 — 4338 (voorzitter).

VON

10 JAAR

KUN JE EEN UURTJE MISSEN?

En heb je wel eens wat goeds meegemaakt in het moedertaalonderwijs?
Of gewoon de droevigste dingen?

Stuur in beide gevallen een briefkaartje met je telefoonnummer naar:

Fie van Dijk
Straatweg 222
Breukelen

Dan bellen we je op.
Omdat we met alle soorten ervaringen iets gaan doen voor
het tienjarig bestaan van de VON.

Kun je een uurtje missen? We maken er een jaar mee vol.

Let op het elfde jaar, dat wordt een VON-jaar van jewelste!